

Notitie

Datum:	18 december 2014	Project:	Markerzand
Uw kenmerk:	-	Locatie:	Markermeer
Ons kenmerk:	V085745aa.00030.pt	Betreft:	Uitwerking multifunctionaliteit of aanvullend kader RWS
Versie:	01_003		

1.1 Inleiding

In de loop van de ontwikkeling van het project Markerzand is er door Rijkswaterstaat Midden Nederland een aanvullend kader opgesteld. Het aanvullend kader legt aanvullende eisen op aan ontgroningen in het Markermeer.

In deze notitie wordt een toetsing van de multifunctionaliteit van het project uitgevoerd op basis van de laatste versie van het aanvullend kader.

1.2 Aanvullend kader

Op 30 april 2014 ontving de initiatiefnemer onderstaande mail van Rijkswaterstaat Midden Nederland. Hierin wordt door Rijkswaterstaat een aanvullend kader omschreven, aanvullend op de bestaande ontgrondingswet en de beleidsregels.

Inleiding.

De Beleidsregel Ontgroningen in Rijkswateren vereist dat ontgroningen multifunctioneel zijn en geeft voorbeelden op basis waarvan een ontgroning multifunctioneel kan zijn. De ontgroning van een initiatiefnemer heeft vanuit die regel een tweede maatschappelijke functie nodig. Deze tweede functie kan met een goede onderbouwing zelf worden ingevuld door de initiatiefnemer.

Alleen bij een zwaarwegende reden mag door het bevoegd gezag worden afgezien van multifunctionaliteit bij de ontgroning. Er is dan feitelijk sprake van een primaire zandwinning. Een voorwaarde om een tweede functie multifunctioneel te laten zijn is dat met deze functie daadwerkelijk, dus effectief en binnen afzienbare tijd, een maatschappelijke meerwaarde naast de ontgroning wordt gerealiseerd. Hierbij kan worden gedacht aan invulling dan wel aansluiting op huidige beleidsdoelen en/of gebiedsontwikkelingen. De Leidraad ontgroningen in rijkswateren (waarbinnen de Beleidsregels zijn opgenomen) gaat bij de vereiste multifunctionaliteit uit van 'werk met werk' maken, 'zodat in de omgeving zo min mogelijk ingrepen plaatsvinden' (zie p. 46). Het oproepen en vervolgens invullen van nieuwe behoeften in het gebied volstaat daarom niet.

In eerste instantie dient de ontgroning zelf multifunctioneel te zijn. Echter een verruiming naar een meerwaarde van de ontgroning voor het watersysteem, waarin de ontgroning plaatsvindt, is, mits een beleidsdoel en goed onderbouwd, mogelijk.

Zandwinning in een vaargeul is multifunctioneel, omdat het verbeteren van de vaarweg een maatschappelijke en economische meerwaarde biedt. In de vaargeul is deze meerwaarde gekoppeld aan de nautische diepte. Voor de vergunningverlening buiten de vaargeul ontbreekt het kader voor toepassing van het multifunctionaliteitsprincipe.

Multifunctionaliteit en TBES.

De toekomstige vraag naar zand in de regio, is voor de zandwinners aanleiding voor het aanvragen van een ontgroningenvergunning in het Markermeer en dan buiten de vaargeul. Zandwinning in dit gebied is pas mogelijk na het verwijderen van de holocene dekgrond. Bij deze zandwinning kan de dekgrond worden teruggezet (omputten) of worden afgevoerd (toepassen).

Zandwinning buiten de vaargeul kan multifunctioneel zijn als de winning bijdraagt aan een verbetering van de ecologische kwaliteit van het watersysteem.

Voor het Markermeer is dit verwoord in de Rijksstructuurvisie Amsterdam- Almere- Markermeer (2013).

Hierin is de ambitie voor de structurele verbetering van de ecologie vastgelegd in een Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem TBES, dat op 4 pijlers rust:

- heldere (water)randen langs de kust (waterplantrijke zones als gevolg van voldoende doorzicht door luwte en/of geringe waterdiepte);*
- een gradiënt in slib van helder naar troebel water (wateroppervlak met een doorzicht tussen de 40 - 80 cm. Deze zone is belangrijk voor de visetende watervogels);*
- land- waterzones van formaat;*
- versterkte ecologische verbindingen.*

De eerste stap binnen TBES is de uitvoering van de Marker Wadden en de Luwtmaatregel Hoornse Hop.

Gekoppeld aan de bovenstaande natuurambitie ontstaat in ieder geval een multifunctionele en daarmee vergunbare zandwinning, wanneer de ontgroning substantieel en robuust bijdraagt aan TBES.

VOORBEELD

*Deze bijdrage is vooralsnog aanwezig, wanneer het natuuroppervlak van de Marker Wadden en/of de Luwtmaatregel Hoornse Hop wordt vergroot met de bij de winning vrijkomende en weer terug te zetten dekgrond *). Het nieuwe natuuroppervlak mag ook deels of geheel elders worden gemaakt. Voorwaarde is dat het oppervlak van alle nieuwe TBES- natuur ten minste even groot blijft. Daarbij versterkt de natuurbijdrage elders altijd en blijvend de TBES- maatregelen. Dit laatste punt betekent een beheerinspanning voor de initiatiefnemer.*

De natuurbijdrage elders wordt vastgesteld t.o.v. de meest recente natuurreferentie en m.b.v. de verwachte autonome ontwikkeling (kennis van nu).

**) Ga bij de oppervlaktebepaling in beide projecten uit van een gemiddelde opvulhoogte gelijk aan 3 meter. Het berekende oppervlak is ten minste gelijk aan het oppervlak van de winput. Binnen het*

ontgrondingenbeleid is het afvoeren van dekgrond bij een zandwinning buiten de vaargeul meestal toegestaan. Er is (behoudens waterstaatkundige redenen) geen vereiste opleverdiepte en de vrijkomende dekgrond kan daarom worden toegepast.

In de vergunning zullen randvoorwaarden moeten worden opgenomen die tot doel hebben de multifunctionaliteit van de ontgroning te doen realiseren. Vooraf is vastgelegd dat er is getoetst dat er sprake is van multifunctionaliteit. Het werkplan (conform voorschrift) wordt gebruikt voor de nadere invulling van de werkzaamheden en uitvoering van het project en helpt daarmee bij de monitoring van de uitvoering.

De genoemde Leidraad ontgrondingen in rijkswateren is door de initiatiefnemer opgevraagd, maar het blijkt een intern rapport te betreffen dat niet beschikbaar wordt gesteld aan initiatiefnemer.

Naar aanleiding van de uitwerking van het initiatief en het milieueffectrapport en de multifunctionaliteitstoets door Bureau Waardenburg is er discussie ontstaan tussen de initiatiefnemer en Rijkswaterstaat Midden Nederland over de multifunctionaliteit. Op 24 november 2014 heeft Rijkswaterstaat Midden Nederland het aanvullend kader toegelicht en aanvullende informatie verschaft. Deze informatie is samengevat in onderstaande mail:

Zoals vanochtend afgesproken hierbij per mail de berekening van het minimale TBES-natuuroppervlak benodigd voor Markerzand.

Deze bijdrage aan TBES is blijvend en versterkt altijd de TBES-maatregelen. Ook wordt deze bijdrage vastgesteld t.o.v. de meest recente natuurreferentie en met behulp van de verwachte autonome ontwikkeling (kennis van nu)

De beoogde ontgroning Markerzand heeft een oppervlak gelijk aan $350\text{ m} \times 12000\text{ m} = 4,2$ miljoen m^2 .

De dikte van de dekgrond ter plaatse van beoogde Markerzand West is gemiddeld 9 m

Het volume van de bij de winning vrijkomende en weer terug te zetten dekgrond in Markerzand wordt daarmee maximaal $37,8$ miljoen m^3 .

Met een opvulhoogte van 3 m wordt zo het benodigde "referentie" oppervlak TBES-natuur gelijk aan minimaal $37,8$ miljoen $\text{m}^3 / 3\text{ m} = 12,5$ km^2 .

NB: Het referentieoppervlak TBES-natuur is ten minste gelijk aan het oppervlak van de winput (dus de ondergrens is hier $4,2$ km^2).

Het bovenstaande is gebaseerd op het aanvullend kader binnen de Beleidsregel Ontgrondingen (in uw bezit).

Neem contact op bij vragen en/of onduidelijkheden.

Tot zover het aanvullend kader voor zover dit aan de initiatiefnemer is gecommuniceerd. Dit beperkt zich tot de TBES-doelstellingen. Er zijn echter ook nog andere maatschappelijke functies in beeld, bijvoorbeeld die zoals bepaald in de Natura 2000 aanwijzing (natuur) en de Kader Richtlijn Water (waterkwaliteit). In het aanvullend kader wordt gesproken over een "meerwaarde van de ontgroning voor het watersysteem, waarin de ontgroning plaatsvindt". Daarom moeten ook de positieve effecten op Natura 2000 en KRW meegewogen worden, voor zover deze niet overlappen met de TBES-doelstellingen. NB: de Ontgrondingenwet en de Beleidsregel

ontgroningen in rijkswateren hanteren een veel breder kader, namelijk dat er sprake moet zijn van een tweede maatschappelijke functie van de ontgroning.

1.3 Uitwerking multifunctionaliteit volgens aanvullend kader

Op basis van de toelichting op het aanvullend kader is het initiatief getoetst aan dit kader. Voor de toetsing is het "40 % model" gebruikt. Dit is het voorkeursalternatief van Markerzand v.o.f., waarbij 40% van de bovengrond ter beschikking wordt gesteld voor natuurbouwprojecten in of aan het Markermeer. Het 40 % model ligt tussen het Basisalternatief en Natuurbouwalternatief uit het milieueffectrapport.

De resultaten zijn weergegeven in onderstaande tabel. De conclusie is dat het 40% model geheel voldoet aan het aanvullend toetsingskader in de aanlegfase (Fase 1) en de volle omvangfase (Fase 2). Tijdens de vulfase (Fase 3) neemt de effectiviteit van de slibvang af tot het moment dat er nagenoeg geen (netto) effect meer is. Dat is circa 45 jaar na aanvang van de aanleg van de slibvang. Het gebied waar de slibvang lag is dan nog een langgerekte depressie in de meerbodem van het Markermeer, dat dan (2040) door de uitgevoerde TBES-maatregelen een veel robuuster ecosysteem zal hebben. Van de zandwinning is dan haast geen spoor meer over. De positieve effecten van de permanente berging van een groot deel van het mobiele slib en van de natuurbouw met het vrijgekomen materiaal zijn blijvend.

In Tabel 1 is de essentie van het aanvullend kader toegepast op het project Markerzand. In deze gedachtegang wordt de toepassing elders van vrijkomende bovengrond aan het project toegewezen als multifunctioneel effect, uitgedrukt in vierkante kilometers ecologisch areaal. In het voorbeeld van Rijkswaterstaat wordt dit effect uitsluitend gerelateerd aan de TBES-doelstellingen, die overigens niet gekwantificeerd zijn. Bij de totale beoordeling van de multifunctionaliteit moet echter ook de bijdrage aan de andere beleidsdoelen, zoals van de KRW en Natura 2000, meegenomen worden. Ook hiervoor is nog geen kwantitatief kader, daarom zijn deze effecten kwalitatief beoordeeld.

volume dekgrond	34	miljoen m ³	Alle bovengrond in het ontgrondingsgebied
toepassen in aanvulling van	3	m dikte	Dikte aanvulling (verondieping)
resultierend oppervlak ondiep water	11,3	km ²	"equivalent ecologisch areaal" bij toepassing alle dekgrond

Tabel 1 Aanvullend kader toegepast op dit project

In onderstaande tabel 2 is de toetsing aan het aanvullend kader verder uitgewerkt. In de aanlegfase (Fase 1) nemen de positieve ecologische effecten evenredig met de omvang van de zandwinning toe. De slibvangwerking heeft enige jaren nodig om opgang te komen. De resulterende zone met intermediair doorzicht neemt daarna evenredig toe in omvang. De toepassing van de vrijkomende bovengrond zal tijdens de aanlegfase plaatsvinden in een daarvoor geschikt natuurbouwproject op een daarvoor geschikt tijdstip, waardoor de positieve effecten op het watersysteem en het ecosysteem en daarmee de multifunctionaliteit worden verwezenlijkt.

In Fase 2 heeft de slibvangput de volle omvang en wordt in combinatie met de reeds uitgevoerde toepassing van de bovengrond het maximale positieve effect op het watersysteem en het ecosysteem bereikt. Inmiddels is er al een grote hoeveelheid slib uit het watersysteem afgevangen. Dit effect is niet meegenomen in de toetsing. Zoals in tabel 2 te zien is, overschrijdt het oppervlakte equivalent ecologisch areaal van 13,6 km² de toetswaarde van 11,3 km² met 20%. Het einde van Fase 2 wordt na circa 40 jaar bereikt. De zandwinning is dus 40 jaar multifunctioneel. Dit is voorbij de planhorizon van de overheidsplannen en - visies zoals RRAAM (incl. TBES) en MIRT. In Fase 3 slijbt de slibvangput dicht en aan het einde van Fase 3 na circa 45 jaar is er geen slibvangwerking meer. De zandwinning is 15 jaar eerder beëindigd.

Positieve effecten die buiten beschouwing zijn gelaten in deze toetsing:

1. Permanente berging van een groot deel van het mobiele slib (zie betreffende notitie van LBP|SIGHT).
2. Toename van gebruikswaarde door sportvissers (zie rapport Sportvisserij Nederland).
3. Brandstofbesparing beroepsscheepvaart op de route Amsterdam – Enkhuizen.
4. Duurzaamheidsvoordeel ten opzichte van zandwinning elders (zie MER).

TOETSING AANVULLEND KADER BIJ AFVOER 40% BOVENGROND				
	Fase 1 Aanlegfase (0-30 jr)	Fase 2 Volle omvang slibvang (30 - 40 jr)	Fase 3 Vulfase (40 - 45 jr)	Permanent
TBES				
Heldere randen langs kust (>10% licht op bodem)	pro rato ontgroning	0,9	0,9	0
Gradiënt helder-troebel (jaargemiddeld)	pro rato ontgroning	8,2	8,2 *	0
Toepassing ter beschikking gestelde bovengrond elders (40% vrijkomende bovengrond)	0 – 4,5	4,5	4,5	4,5
N2000	pro rato ontgroning	+	++	0/+
KRW	pro rato ontgroning	+	++	0/+
SOM	pro rato ontgroning	13,6	13,6	4,5

*) afnemend naar 0

Tabel 2 Uitwerking aanvullend kader

1.4 Conclusie

De zandwinning is in het licht van het aanvullend kader minimaal 40 jaar multifunctioneel, tot 10 jaar na beëindiging van de zandwinning. Na deze tijd is er een permanent positief effect op de TBES-doelen vanwege de 453 ha (equivalente) toegevoegde ondiep waternatuur (en de permanente berging van mobiel slib). Het is niet reëel om nu eisen te stellen aan aanvullende multifunctionaliteit voor de periode na 40 jaar na start zandwinning, aangezien dit dermate ver in de toekomst is dat niet te bepalen is wat dan de maatschappelijke wensen en doelen zijn. Dit tijdstip (circa 2045) ligt na de planhorizon van de relevante overheidsplannen en -visies.